

Какањ

Ја имам 41. годину. Прије рата сам живила са мужем и четверо дјеце у Какњу, у селу. Ја сам радила пољопривредне радове, држала сам стоку, бавила сам се ручним радовима, док ми је муж радио у државном послу.

Био ми је фин живот док рат није почео. Радили смо, саградили смо кућу, купили смо оно основно у кућу и имали смо неко ауто.

Мој муж је завршио за ВК бравара и био је занатлија. Пошто је у Какњу било више рудника, било је и за браваре више посла.

Село у којем сам се ја удала, било је чисто хрватско село. Није ту било ни мјешаних бракова, ни других народности, само ми Хрвати. Могло је се ићи сваке недеље у цркву, није ти нико бранио. Што се тиче Муслимана које смо познавали, било је оно здраво за здраво. Мени је на примјер Муслиман кућу саградио, Муслиман мајстор био, долазили су нам ако дрва треба резат и ово и оно. Док нису пошли избори, између нас је био фин однос. Барем код нас. До тада се није знало ни ко је Муслиман, ни ко је Хрват, ни ко је Србин.

Ја сам свога сина родила 91. године, и тада су се већ пошли комешат, ти си овакви, ти си онакви, неће овај са оним, неће онај са овим. Тензије су се пошле, што се каже затезат. Пошли су скидат наше хрватске заставе. Овај скине, овај метне, па га убију.

Тада смо рат у Сарајеву гледали преко телевизора. Детонације јаке, пуцају, ма ајде, реко, то само мало пуцају, то је ништа, то је тамо мало од нас даље. Као и у Хрватској кад је се водио, ми смо сви викали, види оне избјеглице и све то. Нисмо мислили да ћемо то дочекат, и да ће то доћи и нама. Све док тога дана није дошло и нама.

У нас је рат крено, мислим између наших и муслиманске Армије, тачно шестог мјесеца, десетог датума 93. године. Тада смо запуцали једни на друге и то је трајало до тринаестог. Свега је било, и гранатирања, пуцања и снајпериста. Све су Муслимани заокружили, узели су с брда положаје и онда су само збијали у средину.

Видимо ми села, која су од нас била мало даље, да горе, да се јаке борбе воде. И ми видимо, већ из ови села свјет одлази, прљав, дјецу носе у наручју. Питамо их ми шта је, кажу бјегте куд знадете, поклаће вас, побиће вас, већ се примичу нашем селу, кренули су с брда.

Кажем свом мужу, шта ћемо ми, четверо је дјеце, куд ћу, шта ћу. Каже он, иди види куд ће сусједове жене па иди и ти. Иди са сусједима из села, па шта с њима буде нек буде и са вама.

Тада сам питала мужа, имали смо мало неки пара, и реко, оћеш ли то себи оставит или ћу ја поњет. Каже он узми ти, па с мене шта буде. Ја сам то узела и то сам поњела са себом.

Нисам ја могла понијети ништа пуно, само малом сам понијела млијека, једну деку и сасвим мало гардеробе. Немаш ни времена, а не можеш ни носит, јер морала сам дјете носит. Нисам ја смила дочекат да ме истјерају, да ми дођу у кућу, јербо сам ја имала троје женске дјеце, а свашта се прича, те силовање, те ово, те оно. Тако да сам скупила своје четверо дјеце са себом, и напустили смо село тачно шестог мјесеца, десетог датума.

Кренула сам са осталим сусједима путем куда се једва могло проћи до те траке. То је било само трње, боцато. С друге нас стране снајпер гађа, види да ми идемо, да бјегимо.

Ту је било исто опасно, могли смо лако погинит, трака је ишла, возила је шљаку и пепео. То је прљаво, прашина, не видиш ништа. Најстаријем дјетету ми је зло дошло. Све гјешке, немаш чиме се пребацит, немереш ти сада тражит превоз, борбе се воде, нема превоза. Бјежиш куд знаш, само сакривај се, не смјеш бити на отвореном, да те види. Не смјеш главном цестом ићи, само оно гдје расте трње.

Дошли смо у ту термоелектрану, нас око седамстотина, гдје је био УМПРОФОР. Стајали смо пред једном зградом задуго, сви они који смо туде дошли. Давали су нам воду у тетрапак паковању, и док су се они договарали, пошли су нас прегледати оним апаратима да немамо шта, тако да су нас пошли пуштат у ту зграду.

И ту кад сам дошла, онда ми јавише да су муджахедини ушли у село и да су ми мужа заклали. Плакала сам и ја и дјеца, не знамо ништа. Док су ови долазили на ту траку, мого си добит неку везу. Након два дана питам ја шта је, да ли је погинуо, дал није, само да ми је знати да ли је жив. Кад кажу није. Убијен је и он и још један.

Све је отишло, само њи двојица остали, ранили стоку, он је мислио то ће стат, трајаће те борбе можда мало и вратит ће се свако својој кући. Ко кад је свако имо краве, свиње, имо кокоши, они су то све морали ранит.

Мога мужа и тог другога је тражила њиова муслиманска полиција. Имали су они и блокиће и све кога траже, док они питају овог једног, како се ти зовеш, ће је отај, отишо је доле. Док питају другог, ће је овај, отишо је доле. Само је срећа била што они њи нису познавали. То су били наши, познали би их одма.

Мој муж је дошо послје седам, осам дана, кад су прошли ти напади, тад је он стиго нама у термоелектрану.

У термоелектрани су нам дали неке мале спужвице. Ко ће, каже кревет, нек иде напоље па ће добит под шатором кревет. Шта ћу, ја сам имала четверо дјеце, мени оне спужвице мале, доле је бетон, мислим жао ми дјеце, оболите ми дјеца. Зато сам ја рекла, ја ћу ићи ван под шатором, само ми дајте кревет, а кревети од цераде, жељезни, само церада танка, затегнута канафом, ништа. Ја сам била са своји четверо дјеце и мужем на вану, мраз, сњег пада, мокро, ладно, она церада слабо помаже. Онда сам молила тог најглавнијег, дај ми болан, пусти ме унутра у ту зграду да негдје унићем с дјецом. Жао ми, реко, дјеце, студено је, немаш шпорета, нит гријалице, нема ништа. Тако да ми је једног дана он одобрио, ако мogleмо ће, каже наћемо ти мјеста и смјестићемо те.

Ове сам двије кћерке на једно мјесто смјестила, док смо се муж и ја и ово дјеце смјестили на друго мјесто. Онда су навалили комарци неки, врагови, искладоше, не можеш спават, не можеш ништа. То навалило на дјецу, та ниси мого наћ чиста тијела да то све није избоцано, због комараца.

Рана је готово била никаква, највише леће и пире, готове конзерве, све без крува. Ону би лећу скували и у њој нема шта нема, и камења и гранчица, и пире, без зачина, само у води. Највише смо то јели.

Санитарије нема ништа, воде њекад је било, ако оћеш се купат ил њешта, мораш вамо на вани мало наложит ватру, па у једној кантици да би угријо воде и да би се мого окупат. Струје њекад има, њекад нема. Нису нам нит тоалет папира, нит шампона давали, тако да су се и вашке појавиле.

Могли смо добити неке робе и тако нешто, јер би нам то довукао свећеник. Рану нам није мого доносит, јер није имо. Имали смо ми мису ту, нису бранили унић нашем свећенику. Ми би се туде скупиле и он би нам држо недељом мису. Кад

нас је посјетио Винко Пуљић, тада су нам они доњели ко нека паковања кекса. Њега су пустили, он је био с нама и држо нам је мису.

И туде смо ми били, ниси смио изаћ, ако изађеш, не можеш се вратит. Зграда је била велка, и они су њу жицом затрнили, скроз околo. Било је неколко струка жице, да нико не може изаћ ни ући. Била је то само једна пругица, скроз мали простор, за мене прави затвор. Али, они ти гарантирају, ако се туде шта деси повешће рачуна о теби, а ако би изашо ван те жице, они нису одговорни и кад би те неко убио. Пођи за Вареш, уфате те, воде те у затвор и примлате те. Тако да смо остали туде до примирја, док су потписали. Девет мјесеци пуних смо ту били, значи од шестог мјесеца, а изашли смо у трећем мјесецу. Читаву смо ми зиму ту приборавили.

У трећем мјесецу (1994 о.а.) одлучили смо да идемо даље, додијало нам, додијала нам глад, додијо нам УМПРОФОР више, све обећава биће размјена, биће ово, а никад ништа. Не би ми смили још изаћ, ал ето ко неко прође и јави се преко радио Кисељака, пришо је тај, пришо је овај, и тако да смо и ми једно јутро одлучили да и ми изађемо. Муж и ја, и још неколико нас је изишло. Ми смо ишли све пјешнице, главном цестом од Какња према Кисељаку. Кад смо дошли иза Високог, застави нас муслиманска полиција. Г дје ћете? Хоћемо у Кисељак. Не можете! Назад! Проведу нас назад, ајте у Високо у полицију. Увели нас шеснестеро у полицију. Полицајци су одводили наше мушкарце, једног по једног. Ми нисмо знали куд их воде. Иде један наш тај сусјед, гиба се, ми мислимо да су га испребијали. Дошо ти он, сад треба да иде мој муж тамо на испитивање.

Нама су ту дали црног круха намазаног са неким пекмезом и мало воде. Испиташе нас људе и вичу да идемо код свећеника у Високо, да идемо код њега ноћит. Кад смо доле њему дошли, одведе нас он тамо у једну просторију и овде ћете, каже, ноћит. Простре нам он неки дека. Деке су прљаве, дрољаве, доле је патос. Јесте ли гладни упита, ми сви кажемо да смо гладни. Доњео нам је само једну килу оног петит кекса, на нас шеснестеро. Ту смо преноћили, нисмо могли ни спават, немаш се с чим ни покрит. Изјутра, виче он, дижете се, ајде доручак. Тад су нам спремили нако фин доручак, било је крува, бијеле кафе. Ми смо вас крув покупили са столова, и онда смо морали ићи из цркве куд знађемо. У Какањ нам се не иде, у Кисељак нам проћ не дају, а куће су уништене и не можемо се њима вратит. У том су моменту Срби пошли гранатирати Високо. Гранате падају, ја кажем, да оће једна сад међу нас, јер не знаш кућеш више и шта ћеш више. И онда смо отишли и вратимо се опет назад у Какањ. Нисмо се вратили у УМПРОФОР, не дају нам више ући. Ја сам онда молила бога, да ми је сад ућ, па да и на бетону спавам. Сад не знам куд ћу. Куће немам, проћ ми не дају. Одемо ми код једног рођака мало ту у ћатићима. Немаш шта јест, немаш на чему спремит. Нас је шестеро, дјеца траже јест. Ишо ти је мој муж, тражио од свећеника у Какњу, па су му они дали мало уља, мало шећера, мало млијека у праху. Ишли смо ономе и у Краљеву Сутјеску и од њега смо исто искали, дао нам и он мало брашна. Један дан кажем ја мом мужу, ми ћемо ић, жене и дјеца. Морамо, немамо од шта живит.

И ми се одлучимо, пјешнице, све главном цестом, опет за Кисељак. Кренем ја, и још три, четири жене. Само су нам мушкарци остали. Три, четири дана ми смо морали тамо провест. Неда ти проћ. Ми појдемо, он врати, ми појдемо, он врати

те. Ми смо ти ишли, ишли, прошли ти ми Високо, тамо ти ми идемо баш ће се те борбе воде, виде се и линије. Заставише нас једни на цести. Гдје ћете? Ја сам имала уза се сто двајест америчких долара, па ми је то дао свекар да имам, пошто идем са дјецом. Сад сам мислила узеће ми то пара, а ако ми и узму, да ми неће дјецу дират. Даћу му и паре и све, бар да ми дјецу не дира. Нису нам то узели ништа, пустили су нас. Кажу не идите, погинућете, Срби гађају. Ви нас пустите, ако Срби оће да нас убију, нек нас убију. Ми се немамо више чему веселит, ни надат, што ће бити нек буде.

И тако смо ми ишли, кад ми видимо преко ријеке стоје двојица војника. Док смо ми мислили шта ће бити од нас, они нас зовну преко једног моста: Дођите вамо, дођите. Ми смо тако дошли, а он каже, идите вамо горе за нама. Горе смо ишли уз једно брдо, не може бит горе, пут никакав, више провалија, и кад смо изишли, каже он нама сједите за један направљен сто у шуми. Ми само гледамо гдје ће која жртва бит, јер причају, да кољу, убијају. Виде они да смо се ми успаничили. Док овај оде и нама донесе једну блузу и на њој је ознака од ХВО-а, значи да је то Хрватско вијеће одбране. Али, ето ми смо мислили да је и то лаж. Немамо ми ни у њега повјерења, ђаба што то он прича, коме данас да вјерујеш. Кад он зове везом двојицу војника, дођите, имате да ове проведете до једне школе. Дошли су они, та двојица војника, а уз нас иду ова двојица. Бојиш се ти. Све пише, минска поља, минска поља, куда смо пролазили. Тешко је, шта зна дјете, одлетиће мало с пута, готово је. Кад смо дошли у школу, посједали смо туде. Пођоше нас испитиват како се ко зове, шта смо, куд смо пошли, тамо, вамо, горе, доле. Пошли смо у Кисељак рекосмо. Јесте ли гладни? Ми сви шутимо. Јесмо. Кад су пошли међат, нисмо могли замислит да ћемо више видит прид собом читаву штруцу крува. Туде су нас брате наранили и конзервама и саламом и дадоше нам касније једну гајбу киселе. Тек смо тад мало душом данули, видели смо да смо дошли ће су наши. Ето кад смо се туде фино најели, сад зову том везом да би неко дошо прид нас, да би нас вуко у Кисељак.

Кад смо доле дошли, хоће опет у полицији да нас питају. У том сам ја имала срећу што сам имала ту сестру, па сам ја изашла. Остали су јадни отишли у те школе, смјестило их је тамо у неке центре.

Ја сам ту била код своје сестре иако је и у ње смјештај никакав, мал. Њих је било четверо, нас је било петеро и њен муж дошо. Нема ни бање, немаш никаквих услова ни ту за живот, ако ишта, имала сам шта јести.

Једног дана, не знам шта ћу, куд ћу, немаш ни стана, заузете и муслиманске куће, одлучим ја да уђем у ту богомољу, ће су муслимани богу се молили.

Пошла сам да склањам по оном мејтефу, оне слике, и оне њиове куране и то све, реко метнићу их на таван, испод крова нек им не кисне, да ми је се само смјестит, мало с дјецом и то. Кад сам пред вратима видила ће оно мртваце перу, знаш она колица и оно, е ту ми је мука било, реко, сад ми се овде не борави, стра ме неки узео.

Једна жена ме посматрала, што ћу ја у мејтефу. Дошла она код мене, и пита шта ти туде радиш и шта оћеш. Ја сам јој тако казала, ја немам куд, ја имам четверо дјече и муж ми треба да дође, нас је шестеро. Каже она мени, она је била близу ће су те црте, ја ћу се вратит својој кући, а ја ћу ти ову муслиманску кућу дат, па ти у њој живи. Док је она то мени рекла, мени драго, нећу у мејтефу, стра ме. Она је из те куће покупила све, што је год могла, све је ствари одњела. Ал је мени било само важно ућ. И она, кад је се одселила, она је мени дала кључ.

Мени су се опет добри људи нашли, помогли су ми, неко ми је дао тепих, неко ми је дао кауч. Ту сам ја боравила два мјесеца. На Ускрс ми дође и муж, успио је неком везом да стигне до Кисељака.

Био је он с нама једном на Палешкој чуприји и кад смо видели да у Кисељаку немаш посла, ту смо одлучили, јер су сви ови наши из Какња ошли према Херцеговини, Хрватској, идемо и ми једног дана.

Кажем ја свом мужу, ићу ја са дјецом, јер за мушкарце није било сигурно да иду из Кисељака до чапљине.

Путовали смо из Кисељака догде посебним аутобусом, и овде су нам прије већ једни пријатељи ошли, па смо чули за овај камп и то да има кућица и да није лоше. Ја сам дошла овде у овај камп, без мужа, опет са своје четверо дјеце и понила сам туда из Кисељака мало више торби и ствари. Кад сам дошла обратим се том најглавнијем, могу ли и ја добит кућицу, каже он мени, не можеш добит кућицу. Што не могу? Не можеш, то се чува за војску, то се чува за рањене, то се чува за породице погинули.

Видим ту усељени којим није нико ни погину, нити ишта друго. Добро, ја сам шутила, ајде.

Ходала сам ја једно три дана овда, по овом кампу, ноћи код овога, ноћи код онога са својом дјецом. Шта ћете, давали су ми јест, она ми дадне ко данас ручак, онај ти да вечеру. Немамо ми ни пара, немамо ништа, дошли смо, па ето. Један дан дошо је овај шеф главни, и ја сам њему фино рекла, ја више немам овде никог. Ил ми дај кућицу, ил ето теби четверо дјеце, ти се за њих брине, а ја ћу с оног моста тамо што иде у чапљину, скочит у Неретву, па шта буде.

Он је био фер према мени и реко ми је, немој се сикират - ја ћу твој проблем рјешит. Касније сам ја ошла опет тамо у опћину, тамо у чапљину, да видимо шта ћемо с нама, јербо су нас три породице дошле заједно из Кисељака овде. Он ти је за нама стиго, тај што даје кључеве, идите каже, ја сам Вам дао кључеве, уселите.

Кад сам дошла овде, био је го под, био је један сто, мало већи од овога, и двије клупе, они су кревети жељезни били. И кад сам видила своју дјецу ко да сам ја све добила на свјету. Све.

И ето ту боравим већ пету годину. Дошли смо на Петров дан 29.6.94. године, то значи прије пет година. И муж ми је дошо након седам дана из Кисељака овде. Успио је, јер је било одобрено да војска може да иде аутобусима. Он није био војник, он ти је био као у цивилној заштити. Војник није био јербо, нису њега ни хтјели, јер кад је се организовала она права војска он је био 55. годиште. Имо је пуно година, нису хтјели да га приме.

Кад смо дошли овде било је ране. Војска нам је давала рану. Добивали смо и онда по један оброк, по пола крува на особу и добијемо варива, мислим на нас шестеро. Ја донесем у једној шерпи, па могло нам је бит.

Било је овде пуно боље кад смо дошли. Имо си ко њеку слободу, мого си се слободно крећат, то нам је било најважније. Ниси се бојо ни мрака, ни оно, знао си да је ту само наш народ хрватски, да је ту наша војска. Кад смо ми дошли рат је већ стао, ми овде нисмо видели рат.

Мого си се кретат, отић и прошетат и ако ти се могућност укаже неки динар зарадит. Ишли смо код оваа овде мјештана радити.

Наш свакодневни живот овдје није тежак, али не знамо сутра куд да кренемо. Мислили смо се опредјелит да овде правимо кућу, јер ја се никад не бих жељела у Какањ вратити, гдје смо ми живили. Јербо смо ми проживили свашта, и ја не би опет водила своју дјецу у исту ситуацију. Мислим каква је ова ситуација, да неће дуго моћ да буде мирно ту. Ко је се год наш вратио тамо, убијен је или је примлаћен.

Ја могу само бугу да се захвалим што ми је дао здравља, да могу да одем зарадити својој дјечи. Не могу ја само живит што се мени дадне данас пола крува по особи и што ми се дадне оно варива. Добро дадну они некад, те

организације што дођу, дадну некад јаје, мислим треба казат то. Ал то је све мало, без новчане помоћи.

Морам ја свом дјетету узет хлаче, хоће сладолед, хоће воће, хоће оно, не мореш ти само склопит руке и чекат пола штруце и то.

Ја и муж одемо вако код ког, зарадимо, и више ништа друго немамо. Идемо брат паприке, вадит кромпир, свашта. Дан радимо, онда нам тај чојек плати, одемо онда неком другом чојеку радит и тако.

Ја се не желим вратит, ја сам баш и овде дала изјаву кад су они питали, ко жели се вратит, ко жели да му се кућа обнови. Моја је кућа уништена. Ја вам могу фотографије, ако хоћете показат о њој, ми смо недавно ишли да је снимимо, пошто смо ми одлучили да идемо за ту Цанаду. Да имамо успомену од ње, слике и то.

Ја сам тражила да они процјене колко моја кућа вриједи и моје то земље, и да они мени дадну надокнаду. Они су мени рекли да се о томе још не рјешава, о надокнади. Сада се само оправљају мање оштећене куће.

Овде сам више од четири године, и тешко ми је сад и одавде кренут, већ сам упознала и пријатеље. Е то ми је сад тешко, као што ми је било тешко напустит своју кућу и отић од своје куће, е сад ми је тешко изаћ из ове кућице, ако ми вјерујете. Ми смо сконтали да идемо у Цанаду, па како ће и тамо бит, бог зна. Не вјерујем ја да ће мени и та Цанада нешто добро понудит, не видим ја ни тамо неку срећу.

Мени је четрдесет једна година, да ли ћу ја моћ језик свладат, да ли нећу, какво ће ми здравље бит, каква клима, како ћемо то све подњет. Идемо у Цанаду и због дјеце, што не желимо више тамо, у оту ситуацију коју смо ми проживили. Можда ће бог драги дат нешто, не треба наду губит. Сад, кад ме буде муж звао у срједу, знаћемо који дио Цанаде је, у који град идемо.

До свега овога је морало доћи, и дошло је. То је све због политичких ствари. Не знам ко је крив за рат, али по моме свему, као да је то дошло однекле са стране. Неко је имо интереса од рата, неко је изгубио, а неко је добио. То ти је увјек било.

Док сам ја изгубила све, неко је добио још онолко колко је имо. Неко је добио бољу функцију, добио је можда бољу кућу, добио је бољи стан, воза добре ауте, то му је све рат помого. За све три стране је то исто.

Ја мислим да би треба да буде поново рат у Босни и Херцеговини јер ово није ништа сређено, као Срби су се наводно одвојили, имају и ту своју српску републику, док су нас и Муслимане опет спојили у Федерацију.

Тешко је да ја данас живим са оним сусједом који је гледо да убије мене, који је убио мојих седам рођака, који ми је убио од сестре сина, мени је тешко са таквим људима више живит. Ја не могу ту да живим, ја то не би могла више ни да гледам. Више заједничког живота између нас и Муслимана у Босни и Херцеговини, барем у Средњој Босни одаке смо ми, нема.

Нисам ја нека особа која би могла неке освете да правим. Нисам ти ја за то, немам ја те слободе ни те снаге да би ја сад могла њекоме нешта урадити. Тако да смо и одлучили да нећемо то радит, ни освете, ништа и да ћемо отићи неђе да то више не гледамо.

Национални идентитет је важан за мене. Не знам зашто, тако смо одгојени, и отац и мати били су Хрвати и вјеровали су у бога. Тако су нас васпитали да смо морали ић на вјеронаук, да смо морали вјероват, иако га нисмо видјели. Али, знамо да постоји нека сила и да бог постоји.

Ако је мој отац вјерово и моја мајка вјеровала, и моја сва родбина, е данас ја вјерујем у то, вјерује мој муж, и ја данас своју дјецу васпитавам и ја се надам да ће они васпитат своју дјецу.

По моме, нек си ти друге националности, ако си ти чојек, мени то не смета што си ти Муслиман, а што си ти Србин. Док није дошло до сукоба ишли су Муслимани у джамије, ишли су Срби у своје богумиле, није нико коме бранио. Није ни он мени до сад сово матер усташку, док се није заратило, ни онај њему четничку, ни онај њему балинску.

што се тиче гледања на друге религије, сад је то мало незгодно. Оно док сам ја дјете била и удала се, сви Муслимани су одали нормално, и жене и све. Док ја сад видим толику цурицу, и она је се сад већ замотала, то није прије било. Видим жену сва се замотала, шта ја знам, то ме подсјећа, то ми је мој отац причо, да су то прије тако одали замотани Муслимани, значи да би се они вратили опет на оно 500, кад су они владали.

У Босни би сада било потребно да се отворе радилишта, да би људи могли радит, да не би убијали досаду. Без рада, без фабрика, без творница, овде нема живота. Политичка ситуација је ионако тешка. Све, ко нешто рјешавају, ништа не рјешавају, нешто договарају, ништа нису договорили, ништа боље не иде. Шта је боље, то је што се не пуца и не гине се, то је једино, ништа друго.

Кад би бирала између Босне и бивше Југославије, не знам шта би више волила. Било је њих добрих док Тито није умро, па онда оће овај на власт, оће онај на власт и одмах су настали проблеми. Док је и Југославија била и тад је се осјећало, ко је горе, повуче свога на то мјесто. Тада смо ми Хрвати били увијек доле. Све по већим положајима били су Срби, генерали и друго. Нама је Хрватима било и тад, нисмо могли боље проћ ко што су други могли проћ. И тад смо ми били нижег ранга. Ми смо Хрвати народ који је у Босни и Херцеговини најмање заступљен, и увјек смо били сиротиња.

Мени је драго, што смо ми на примјер добили у Босни и Херцеговини право, ко и остали народи, Муслимани и Срби. Ал не можемо ми имат право ако нас нема. Нема нас Хрвата у Босни и Херцеговини, наш је народ, хрватски, отишо. И сад они не дају да се излази. Сувише касно, јер је народ отишо. Гдје ћеш се ти сад вратит? И онај ко се врати, врати се стар. Дедо, баба умру, умрло је све и готово је.

Ја би за Босну и Херцеговину желила, кад смо ми ту већ створили неку Херцег Босну која није могла да прође ни у свјету, ниђе, коју су ето побрисали са папира. Ја би желила да су нас подјелили у три тора, да друкчије не кажем, ко стоку, нас Хрвате у један, Муслимане у други, Србе у трећи. Тако би било пуно лакше живит у Босни и Херцеговини. А пошто то нису урадили, вратили су нас опет у 91. И 92. годину, да ја идем тамо, да ја гледам кад ће онај комшија Муслиман убит мога мужа, само што је он Хрват. Да би сутра моје дјете ошло у школу да га зову, ти си усташа, ти си ваки, што књиге пишу, ви сте клали нас, ви сте усташе.

Не видим ја живот ту. А да су нас одвојили, ту живе Хрвати, ту живе Срби, ту Муслимани, па се ви пазите, па ви одајте једни другима, па сарађујте. Али ово што су направили, ово се мени ништа не свиђа. Ништа.

Било је тешко три пута ићи без мужа са четверо дјеце, можда да се никада не видимо, ал је било тако. Живиш у браку, одвојиш се од брака, састанеш се, опет се растанеш. Само ми је тешко што се морам и од овог народа растајат, то су све тешки тренуци.

Посљедња жеља читаоцима је, да виде шта сам ја препатила и због чега сам морала да идем, и да се то, наш крижни пут, не деси иком. Ето.